

«Τι έστιν άνθρωπος» κατά τους Τρεις Ιεράρχες - Του Μητροπολίτου Μάνης

/ [Γνώμες](#)

Το ερώτημα «τι είναι ο άνθρωπος» φέρει πανάρχαιο και επίκαιρο χαρακτήρα. Πάντοτε και κάθε άνθρωπος ερωτά: Τι είμαι; Από που προέρχομαι; Που πηγαίνω; Ποίος ο σκοπός της ζωής μου; Σ' αυτά τα εύλογα ερωτήματα, τα τόσο θεμελιώδη και ουσιαστικά, οι Τρεις Ιεράρχες στοχάστηκαν, φιλοσόφησαν, θεολόγησαν, έγραψαν και κήρυξαν. Το θέμα «άνθρωπος» τους απασχόλησε τα μέγιστα.

Δεν ήσαν, βέβαια, οι Μέγας Βασίλειος, Ιωάννης ο Χρυσόστομος και Γρηγόριος ο Θεολόγος κάποιοι απλώς κληρικοί αλλά υπήρξαν και οι τρεις τους σπουδαίες προσωπικότητες, με λιπαρά παιδεία ελληνική και χριστιανική. Κυρίως όμως, ο κατά Χριστόν βίος τους λάμπει στο πνευματικό στερέωμα και ο λόγος τους έχει πλέον εκκλησιαστικό κύρος ανά τους αιώνες. Είναι και παραμένουν πατέρες και οικουμενικοί διδάσκαλοι της Εκκλησίας.

Είναι γνωστόν, ότι κατά την βιβλική γραμματεία, ο άνθρωπος επλάσθη «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν Θεού» (Γεν. 1,16) και ακριβώς σ' αυτή την αρχή στηρίχθηκαν οι θεοφόροι τρεις ιεράρχες για να μας δώσουν την σκέψη τους.

Ο ουρανοφάντωρ (= ο λάμπων μέχρι ουρανού και αποκαλύπτων τα θεία μυστήρια του ουρανού) Βασίλειος, «τα των ανθρώπων ήθη κατεκόσμησε» με το όλον του έργο και κυρίως με την πόλη της αγάπης την οποία δημιούργησε κοντά στην Καισάρεια και στην οποία «νόσος φιλοσοφείται και συμφορά μακαρίζεται και το συμπαθές δοκιμάζεται», ως έλεγε στον «Επιτάφιον» ο επιστήθιος φίλος του Γρηγόριος. Προσέτι, ο Μεγ. Βασίλειος μίλησε για την εκρίζωση των παθών του ανθρώπου, για την μετάνοια, την νηστεία, την ταπεινοφροσύνη και έφθασε στα ύψη γράφοντας για την δυναμική της θεοπτίας του ανθρώπου με την δύναμη του Παναγίου Πνεύματος. Αυτό το τελευταίο είναι το εξόχως σημαντικό της προσφοράς του ακριβώς διότι εξυψώνει τον άνθρωπο που έχει καθαρθεί, ώστε να μπορεί να εισέρχεται στα άδυτα και «απόρρητα» της πνευματικής κατά Θεόν ζωής. Θα πεί ο σοφός Ιεράρχης: Εφ' όσον διά του «κατ' εικόνα» έχει ενσφραγισθεί μέσα στον άνθρωπο το «θεοειδές», το «καθ' ομοίωσιν» φανερώνει το δυναμικό της ψυχής, δηλαδή την δυνατότητα προς την θέωσι. Ωραιότατα γράφει ο Μέγας Βασίλειος: «Εάν δε (=ο άνθρωπος) προς την θειοτέραν απονεύση μερίδα και τας του Πνεύματος υποδέξηται χάριτας (=ενεργείας), τότε γίνεται των θειοτέρων καταπληκτικός, όσον αυτού τη φύσει σύμμετρον... Ο μέντοι τη θεότητι του Πνεύματος ανακραθείς νούς, ούτος ήδη των μεγάλων εστί θεωρημάτων εποπτικός και καθορά τα θεία κάλλη, τοσούτον μέντοι όσον η χάρις ενδίδωσι και η κατασκευή αυτού υποδέχεται» (Επιστολή 233, 1, P.G. 32, 865).

Ο άλλος φωστήρ της Εκκλησίας, ο Ιερός Χρυσόστομος, ο πρύτανις αυτός του θείου κηρύγματος για το θέμα «άνθρωπος» μελετά, ερευνά την Αγία Γραφή, θεολογεί και διδάσκει: «Άνθρωπος εστι, το μέγα ζών και θαυμαστόν, και της κτίσεως απάσης τω Θεώ τιμιώτερον, δι' ον ουρανός και γη και θάλαττα και το λοιπόν άπαν της κτίσεως σώμα» (PG 54, 587α). Και προχωρεί βαθύτερα: «Άνθρωπος γαρ εστιν, ουχ όστις απλώς, χείρας και πόδας έχει ανθρώπου, ουδ' όστις εστί λογικός μόνον, αλλ' όστις ευσέβειαν και αρετήν μετά παρρησίας ασκεί» (PG 49, 232α).

Ειδικότερα, ο ιερός πατήρ, αναφέρεται στον αληθινό, τον αναγεννημένο άνθρωπο, «τον της αρετής άνθρωπον» και αφού ερωτήσει ο ίδιος ότι: «Όταν γαρ ίδω σε αλόγως βιούντα, πως σε καλέσω άνθρωπον, αλλ' ουχί βούν; Όταν ίδω σε αρπάζοντα, πως σε καλέσω άνθρωπον, αλλ' ουχί λύκον; Όταν ίδω σε πορνεύοντα, πως σε καλέσω άνθρωπον; αλλ' ουχί χοίρον; Όταν ίδω σε δολερόν, πως σε καλέσω άνθρωπον, αλλ' ουχί όφιν... Όταν ίδω σε απειθή και ασύνετον, πως σε καλέσω

άνθρωπον, ἀλλ' οὐχί λίθον; Ἐλαβες ευγένειαν παρὰ Θεοῦ, τι προδίδως τὴν ἀρετὴν τῆς φύσεως; Τι ποιεῖς;» (PG 55, 500-501α), στὴ συνέχεια ἀπαντᾷ καὶ καταθέτει: «Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἔργον Θεοῦ, ἡ δὲ πλάνη ἔργον τοῦ διαβόλου» (PG 61, 282δ καὶ PG 63, 578). Γι' αὐτὸ καὶ δίνει ἰδιαίτερη σημασία στὴν ὅλη αγωγή τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν νεαρὴ ἡλικία. Ἡ ομιλία τοῦ «περὶ κενοδοξίας καὶ ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα» εἶναι λίαν χαρακτηριστική. Τὸ μήνυμά τοῦ εἶναι διαχρονικό: «Διὰ πάντων ἔνεστι παιδεύειν» (PG 57, 364β) καὶ σὲ δυναμικὸ λόγο τοῦ λέγει: «παιδεῖα μετάληψις ἀγιότητος ἐστι» (PG 63, 205γ).

Επὶ πλέον, στὰ γραπτὰ καὶ στοὺς λόγους, τοῦ τρίτου μεγάλου ἀγίου ἀνδρός, τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εὐρίσκουμε υψηλὰ νοήματα γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γράφει πολὺ χαρακτηριστικά: «Ὁ τεχνίτης Λόγος (τοῦ Θεοῦ) ἀπὸ τὰ δύο, δηλαδὴ τὴν ἀόρατο καὶ τὴν ορατὴ φύση, δημιουργεῖ ἓνα ζωντανὸ πλάσμα, δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπο· καὶ αφοῦ ἔλαβε τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ὕλη, ποὺ εἶχε ἤδη δημιουργηθεῖ καὶ αφοῦ ἔβαλε μέσα σ' αὐτὸ πνοή ἀπὸ τὸν εαυτὸ τοῦ..., τὸν τοποθετεῖ ἐπάνω στὴ γῆ τρόπον τινά, ὡς ἓνα δεῦτερο κόσμος, μεγάλο μέσα στο μικρό, ὡς ἓνα ἄλλο ἄγγελο, μικτὸν προσκυνητὴν (λάτρη), ἐπιτηρητὴ τῆς ορατῆς κτίσεως, μυημένο στα μυστικά τῆς ἀοράτου (μόνον διὰ τοῦ νοῦ ἀντιληπτῆς), βασιλέα τῶν ἐπιγείων, ἀλλ' ὑπῆκοο στὴν ἄνω βασιλεία, ἐπίγειο καὶ οὐράνιο, πρόσκαιρο καὶ ἀθάνατο, ορατὸ καὶ ἀόρατο, εὐρισκόμενον στο μέσον μεταξύ μεγαλείου καὶ ταπεινῆς θέσεως· τὸν ἴδιον πνεῦμα καὶ σάρκα· ἓνα ζωντανὸν, τὸ οποίον ἐδῶ (στον κόσμος αὐτό) διακυβερνᾶται, ἀλλ' ἀλλοῦ κατευθύνεται (ἀποδημεῖ), καὶ, πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ μυστηρίου, φθάνει στὴν θέωση με τὴν ροπή (τάση) πρὸς τὸν Θεόν» (PG 36, 321 ἐπ.).

Τω ὄντι, ὁ ἅγιος Γρηγόριος φιλοσόφησε καὶ θεολόγησε γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ὕπαρξη. Μάλιστα ἔθεσε ὡς βασικὸ μέλημα τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρώπου τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς. Βέβαια, ἡ ἰδέα τῆς ἀρετῆς ἦταν γνωστὴ στὸν ἀρχαῖο ἐλληνικὸ πολιτισμό, ἀλλὰ στὸν ἐξαιρετικὰ πεπαιδευμένο καὶ καλλιεργημένο Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας εὐρήκε σὲ ὕψιστο βαθμὸ τὴν θέση τῆς καὶ τὴν δύναμη τῆς πραγμάτωσής τῆς. Ὁ Χριστιανισμός, αὐτὸ τὸ σπουδαῖο ἐπιτυγχάνει. Δὲν ἀφήνει μετέωρο τὸν ἄνθρωπο στὴν πνευματικὴ τοῦ ἀνάβαση. Δὲν φιλοσοφεῖ μόνον γιὰ νὰ φιλοσοφεῖ. Ὁ ἄνθρωπος, θὰ πεῖ, ὁ ἅγιος Γρηγόριος καθίσταται ὄντως ἄνθρωπος μόνον ὅταν θέτει τὰ πάθη τοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεμονία τοῦ λόγου ἀλλὰ ἐνός λόγου «ποὺ θὰ φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγον». Ἔτσι ἐξηγεῖται ὁ «φιλόσοφος βίος», δηλαδὴ ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ καὶ φωτίζεται ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ.

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω, προβάλλει ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη καὶ σήμερα, μέσα στὴν τόση ἠθικὴ παρακμὴ καὶ κατὰπτωση νὰ γίνῃ μία παλινόρθωση τῆς ἐννοίας τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ καταδειχθεῖ ἡ «δόξα τοῦ Θεοῦ, ὁ ζων ἄνθρωπος, ὁ ἐπίγειος καὶ οὐράνιος, ὁ πρόσκαιρος καὶ ἀθάνατος». Ἔτσι, τὸ τελειότερον

δημιούργημα του Θεού έχει αξία, θέση και προορισμό. Γι' αυτό απαιτείται σεβασμός και τιμή. Οι Τρεις Ιεράρχες, εν προκειμένω, μας έδειξαν «τι είναι άνθρωπος».